Lapuan vanhusneuvoston aloite yli 75-vuotiaiden liikuntakortin maksuttomuuden säilyttämiseksi / hyvinvointilautakunta 9.11.2026 / liite

Lainsäädäntö

Kuntalain 7 §:n mukaan kunta hoitaa itsehallinnon nojalla itselleen ottamansa tehtävät ja järjestää sille laissa erikseen säädetyt tehtävät. Liikuntalain 5 §:n 1 momentin mukaan yleisten edellytysten luominen asukkaiden liikunnalle on kunnan lakisääteinen tehtävä, ja kunnan tulee luoda näitä edellytyksiä järjestämällä liikuntapalveluja sekä terveyttä ja hyvinvointia edistävää liikuntaa eri kohderyhmät huomioon ottaen. Laki ei kuitenkaan velvoita kuntaa tarjoamaan tiettyä palvelua, kuten liikuntakorttia, eikä tarjoamaan sitä maksutta, vaan palvelujen sisältö, laajuus ja maksujen perusteet ratkaistaan kunnan omassa päätöksenteossa. Yli 75-vuotiaiden maksuton liikuntakortti on siten kunnan itsehallinnon nojalla tekemä ratkaisu, jota lautakunta voi muuttaa talousarvion ja hinnoittelun yhteydessä. Liikuntalain 2 §:n tavoitteisiin kuuluvat muun muassa eri väestöryhmien liikkumismahdollisuuksien edistäminen ja eriarvoisuuden vähentäminen liikunnassa. Liikuntalain 5 §:n 3 momentin mukaan kunnan tulee kuulla asukkaitaan liikuntaa koskevissa keskeisissä päätöksissä kuntalain 22 §:n mukaisesti ja arvioida asukkaiden liikunta-aktiivisuutta osana hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä.

Kuntalain 27 §:n 2 momentin ja 22 §:n 2 momentin mukaan vanhusneuvostolle ja asukkaille on annettava mahdollisuus vaikuttaa sekä ilmaista mielipiteensä ennen päätöksentekoa ikääntyneiden hyvinvointiin ja liikkumiseen vaikuttavissa asioissa. Kuntalain 14 §:n 2 momentin 8 kohdan mukaan valtuusto päättää maksujen yleisistä perusteista, 8 §:n 2 momentin mukaan kunta vastaa palvelujen yhdenvertaisesta saatavuudesta ja 109 §:n 1 momentin 11 kohdan mukaan perittävät maksut on julkaistava yleisessä tietoverkossa.

Hallintolain 6 § edellyttää asioivien tasapuolista ja puolueetonta kohtelua, toimivallan käyttöä lain mukaisiin tarkoituksiin sekä oikeutettujen odotusten suojaamista. Hallintolain 41 §:n mukaan vaikuttavista asioista on varattava tilaisuus lausua mielipide, ja 45 §:n 3 momentin mukaan vakiintuneen käytännön olennainen muutos on perusteltava.

Ennakkovaikutusten arviointi

Tausta ja tavoite. Muutoksessa yli 75-vuotiaiden liikuntakortti muuttuu maksuttomasta maksulliseksi. Maksuksi on valmistelussa kaavailtu kaupungin edullisinta kertalippuhintaa, 4 euroa käyntiä kohden. Muutos toteuttaa hyvinvointilautakunnan 7.10.2026 päättämää sopeutustoimea ja kaupunginhallituksen 17.8.2026 (§ 221) hyväksymiä säästötavoitteita. Maksu otetaan käyttöön siirtymäajalla 1.1.–30.6.2027.

Vaikutus kuntastrategiaan. Kuntalain 110 §:n 2 momentin mukaan talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa. Lapuan strategian 2023– ("Onnen resepti") visio on hyvinvoiva, elinvoimainen ja kasvava Lapua, ja sen tavoitteet ovat hyvinvoinnin lisääminen, kasvun varmistaminen ja talouden tasapainon ylläpitäminen. Muutosta on arvioitu näitä vasten seuraavasti.

Talouden tasapainon ylläpitämisen osalta muutos tukee tavoitetta, koska se toteuttaa kaupunginhallituksen asettamaa säästötavoitetta noin 20 000 euron vuotuisella säästöllä. Hyvinvoinnin lisäämisen tavoitteen ja lupauksen "Voimaa kulttuurista ja liikunnasta" osalta muutos voi heikentää tavoitteen toteutumista, jos maksu vähentää ikääntyneiden liikkumista. Lautakunta pyrkii vähentämään vaikutusta pitämällä hinnan matalana, tarjoamalla Kaikukortin sekä säilyttämällä vertaisohjatut ryhmät ja boccian maksuttomina. Lupaus toteutuu edelleen lasten ja nuorten liikunnan tukemisessa, johon hinnasto 1.1.2026 kohdensi lisää subventiota.

Lupauksen "Kaikkia ja kaikkea kunnioittaen" ja toimintatavan "arvostava ja asiakaslähtöinen asenne" osalta maksuttomuuden päättyminen voidaan kokea arvostuksen menettämisenä. Lautakunta ottaa tämän huomioon kuulemalla vanhusneuvostoa, tiedottamalla hyvissä ajoin ja kunnioittavasti sekä ottamalla neuvoston mukaan viestinnän suunnitteluun. Toimintatapojen "osallistamme" ja "toimimme oikea-aikaisesti ja avoimesti" mukaisesti aloite käsitellään ja siihen vastataan perustellusti, hinnastomuutoksesta pyydetään lausunto ennen päätöstä ja tiedotus aloitetaan kuukausia ennen muutosta. Toimintamme perustan "vaikuttavat, tehokkaat ja laadukkaat palvelut" ja lupauksen "tänään hyviä ja huomenna vielä parempia" osalta palvelu säilyy käytettävissä, tuki kohdentuu tarkemmin niille, joiden maksukyky sitä edellyttää, ja seurannan perusteella hinnoittelua voidaan arvioida uudelleen.

Kokonaisuutena muutos tukee strategian talouden tasapainoa koskevaa tavoitetta, mutta rasittaa hyvinvoinnin lisäämisen tavoitetta ja liikuntalupausta. Lautakunta on punninnut näitä ja pitää ratkaisua perusteltuna lieventävien toimien ja seurannan kanssa.

Taloudelliset vaikutukset. Liikuntakortin maksullisuuden arvioidaan tuottavan noin 20 000 euron vuotuisen säästön, mikä on osa lautakunnan 317 155 euron säästötavoitetta. Siirtymäajat voivat pienentää vuoden 2027 säästöä. Käyntimäärien mahdollinen lasku voi pienentää nettovaikutusta.

Vaikutukset ikääntyneisiin. Muutos koskee yli 75-vuotiaita lapualaisia, jotka käyttävät maksutonta korttia (noin 248 korttia, joilla 6 167 käyntiä per vuosi). Maksu voi vähentää käyntejä, erityisesti pienituloisilla, ja herättää pettymystä, joka voi johtaa liikkumisen vähenemiseen. Vaikutusta lieventävät siirtymäaika, matala hinta, Kaikukortti vaikeassa rahatilanteessa oleville sekä maksuttomat vertaisohjatut ryhmät ja boccia.

Vaikutukset terveyteen ja hyvinvointiin. Liikkumisen väheneminen voi pitkällä aikavälillä heikentää toimintakykyä ja lisätä kaatumisia. Vaikutusta ei voida tässä vaiheessa luotettavasti arvioida. Se seurataan käyntimäärillä ja palautteella osana asukkaiden liikunta-aktiivisuuden arviointia.

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo. Maksu koskee kaikkia yli 75-vuotiaita samoin perustein. Vähävaraisille on tarjolla Kaikukortti, mutta sen saajaryhmä on rajattu sosiaalityön, diakoniatyön ja etsivän nuorisotyön asiakkaisiin, joten kaikki tarvitsevat eivät välttämättä tavoita sitä. Tämä otetaan huomioon viestinnässä ja neuvonnassa.

Vaikutukset palvelun käyttöön ja henkilöstöön. Maksun käyttöönotto lisää hieman neuvonta- ja tiedotustyötä liikuntatoimen palvelupisteellä. Muutosta ei arvioida vaikuttavan henkilöstömäärään [täydennä: arvio työmäärästä].

Riskit ja lieventävät toimet. Keskeinen riski on käyntimäärien lasku ja liikkumisen lopettaminen pettymyksen vuoksi. Riskin pienentämiseksi muutoksesta tiedotetaan hyvissä ajoin selkeällä ja kunnioittavalla kielellä, vanhusneuvosto otetaan mukaan viestinnän suunnitteluun, maksu otetaan käyttöön siirtymäajalla ja käyttäjille annetaan neuvontaa ja ohjausta.

Seuranta. Vaikutuksia seurataan käyttäjämäärillä ja käynneillä ikäryhmittäin sekä palautteella. Seuranta raportoidaan vanhusneuvostolle syyskaudella 2027. Jos käyttäjämäärät laskevat merkittävästi, lautakunta arvioi hinnoittelun uudelleen.